

Z HISTORIE FRANCOVKY ALPA

NA POČÁTKU BYL KOŇAK

Abychom se dobrali kořenů, ze kterých tento přípravek vzešel, bude třeba vydat se až do první poloviny 18. století. Samotný název „francovka“ (latinsky *Spiritus vini Gallici*, německy *Franzbranntwein*) byl původně označením pálenky s vysokým obsahem alkoholu, získané parní destilací různých druhů vína, která byla vyráběna ve Francii (odtud název), Španělsku a Portugalsku.¹ Těžká vína nebyla příliš vhodná, naopak destilát z bílých vín se vyznačoval příjemnou chutí a vysokým obsahem aromatických látek. Původně bezbarvá tekutina se nechávala dozrát v dubových soudcích, přičemž vyluhováním tanninu nabyla zlatavé barvy. Nejlepší druhy pálenky přicházely do obchodu pod značkou „Cognac“. Po r. 1900 bylo povoleno francovku v lékárnách připravovat uměle, tj. smícháním vysokoprocentního lihu, koňakové esence, resp. silice (*Oleum vitis viniferae*) a vody. Obarvovala se např. tinkturou z dubové kůry či karamellem, aromatizovala octovým, rumovým nebo kokosovým éterem apod.^{2,3,4} Velmi známým výrobcem francovky jako „domácí speciality“ byl např. vídeňský lékárník Moll.

NAPOLEONŮV ODKAZ

Zevní používání pálenky pravděpodobně souvisí s Napoleonovými vojáky, kteří r. 1805 ve Vídni zanechali několik sudů s koňakem. Rakušané nebyli na ostrou chuť nápoje zvyklí, a tak jim posléze posloužil jako osvěžující kožní mazání.⁵ Předpisy na francovku k externí aplikaci se pravidelně objevují v lékopisech a receptářích 19. i 20. století v různých modifikacích; liší se zvolenými surovinami, postupem přípravy i přísadami (eukalyptová silice, výtažek z jehličí borovice, benzoová tinktura, kafr, chlorid sodný aj.).^{6,7,8}

TRADIČNÍ FRANCOVKA ALPA

Mentholovou francovku začal vyrábět r. 1913 Josef Veselý ve své „továrně lučebních a kosmetických přípravků“ v Brně – Králově Poli. Ve stejném roce zaregistroval i ochrannou známku „ALPA“ (počáteční slabiky jména **A**loise **P**alečka). Veselý měl několik spolupracovníků – od r. 1920 manželku Marii Veselou, dále Josefa Vlka (od r. 1928 ve firmě zaměstnán jako úředník, v letech 1939–40 prokurista), bratra Karla Veselého (v letech 1919–1938 byl obchodním zástupcem firmy), a konečně Jana Chládku (do r. 1929; byl uváděn v tandemu s J. Veselým na účtech, cenících, propagačních materiálech apod.).

Firma Josefa Veselého prosperovala; z pohledu dnešního marketingu měla obdivuhodně propracovanou strategii podpory prodeje mj.

Robert Jirásek Edukafarm, Praha

Říká se, že kromě nás lidí mají svou duši a osud také věci. S věcmi se pojí mnohé příběhy, jsou vzpomínkou na bezstarostné dětství, případně na již nežijící předky. Přeneseně je tomu tak i u oblíbené francovky ALPA.

formou soustavné reklamy v lékařských, lékárnických i laických periodických, tiskem vkusných úctenek pro potřeby odběratelů atd. Francovka ALPA se prodávala výhradně v lékárnách, a to v typizovaných lahvičkách s graficky jednotně provedenými modrobílými etiketami s nápisem „ALPA“, velkým bílým „A“ a žlutou čtyřcípou hvězdou (od r. 1930). Autorem grafického návrhu byl akademický malíř dr. Leo Heilbrunn. Lahvičky bývaly opatřeny plombou, jelikož se čas od času objevovaly padělky. O renomé podniku vypovídá zpráva z brněnského týdeníku Rozkvět (1930) – ALPA zaslala prezidentovi T. G. Masarykovi k 80. narozeninám dárkovou kazetu, vyloženou kůží z antilopy, se třemi lahvičkami francovky a písmenem A z ryzího zlata.⁹ Jako řada jiných byla továrna ALPA k 1. lednu 1948 znárodněna zákonem č. 114/1948 Sb. a převedena do Velkého Meziříčí, čehož se Josef Veselý nedožil (zemřel 18. 6. 1940). Po sametové revoluci byl závod privatizován formou přímého prodeje a v roce 2006 se transformoval na akciovou společnost; francovka ALPA nadále zůstala tradiční položkou portfolia.

POUŽITÍ FRANCOVKY ALPA V PRAXI

Francovka ALPA se již desetiletí používá ke vtírání při bolestech zad, hlavy, svalů a poruchách prokrvení nejen v Čechách, ale i na Slovensku, v Německu, Rakousku a Polsku. Příznivý vliv aplikace originálního roztoku složeného ze 60% lihu, mentolu, octanu etylatého, mravenčanu etylatého a vonných látek z bylinných silic na tlumení bolestí při chronickém vertebrogenním syndromu, artralgiích velkých kloubů, myalgiích a tendovaginitidách byl ověřován na 80 pacientech ambulance bolesti, resp. domácí péče, vybraných metodou náhodného výběru ve srovnání s kontrolní skupinou 80 dobrovolníků, vybraných stejnou metodou, ale užívajících k masážím samotný 60% líh bez přísad. Aplikovaly se 1–2 ml roztoku na 10 cm² 3x denně do úplného vetření a na desetistupňové škále VAS se v týdenních intervalech sledovalo subjektivní hodnocení bolesti a opticky a instrumentálně změny prokrvení. Nejvíce se

roztok osvědčil u nemocných s lehkou formou vertebrogenního algického syndromu, při zánechtech šlachové pochvy a myalgiích (pokles intenzity bolesti téměř o 2 stupně VAS v první skupině), méně u pacientů s bolestmi velkých kloubů, což je zdůvodněno nemožností výrazněji ovlivnit rentgenem verifikované atrofické a degenerativní změny. Ani v jednom ze souborů nebyly po dobu užívání francovky ALPA zaznamenány žádné iritační ani alergické kožní reakce.¹⁰

Při nachlazení a chřipce je vhodné kloktat pohárkem vody s několika kapkami Alpy nebo při ucpaném nosu pár kapek inhalovat; pro relaxační koupel se přidává 20–40 ml Alpy na 100 l vody. Při delším upoutání na lůžko ji lze použít jako osvěžující chladivé mazání na záda. Jako první pomoc při náhlé bolesti zubů poslouží před návštěvou zubní ordinace potření přilehlé dásně malým množstvím Alpy.

ZÁVĚREM

Francovka ALPA právem patří k českému „rodinnému stříbru“. Je to přípravek s téměř stoletou tradicí, prověřený generacemi. Lze konstatovat, že oblibenost při samoléčbě u laické veřejnosti je provázána s pozitivními medicínskými zkušenostmi.

Literatura

1. <http://de.wikipedia.org/wiki/Franzbranntwein>
2. Autorenkollektiv. *Meyers Konversations-Lexikon*. Leipzig und Wien: Verlag des Bibliographischen Instituts, 1888.
3. Panenka V. *Učebnice pro drogisty*. Praha: Knihkupectví a nakladatelství E. Weinfurtera, 1902.
4. Schuldes R. *Manuale*. Rukopis, 1889.
5. www.alpa.cz
6. www.pharmawiki.ch/wiki/index.php?wiki=Franzbranntwein
7. Soukup BJ. *Suroviny v parfumerii a kosmetice a jejich zpracování*. Praha: Práce, 1950.
8. *Praescriptiones pharmaceuticae*. Praha: Rozvojové lékařenské středisko, 1972.
9. *Rozkvět* 1930;23:8.
10. Haklová O, Hakl L, Pohanka M. Využití roztoku ALPA na podporu terapii při algickom syndromu a myalgiách. *Sestra* 2002;1:41.

